

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОГО РЕСУРСУ

PECULIARITIES OF FINANCIAL INFORMATION AS AN ECONOMIC RESOURCE

Надія Рязанова
к. е. н., доцент,
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет імені
Вадима Гетьмана»

**Nadiya
Ryazanova**
PhD, Associated
Professor,
SHEI «Kyiv
National Economic
University
named after Vadym
Hetman»

У статті розглядаються особливості фінансової інформації як економічного ресурсу, що дозволяє краще зрозуміти її роль в економіці інформаційного суспільства. Виокремлено чотири особливості фінансової інформації, які обумовлені її належністю до загальної категорії інформації, а також до категорії фінансів. Розглянуто питання ціни та якості фінансової інформації.

With the purpose to understand better a role of financial information as an economic resource of the information society, economics peculiarities of the information are disclosed in the article. There are two groups of the financial information peculiarities were defined: the first group is conditioned by its belonging to the general information category and the second one – because the finance information belongs the finance category. The first group includes following three peculiarities. The first one is ability to keep a content besides changing of a form. Because financial information can coded without loose its content, expenses for storage and transportation of information can minimize and approach to zero, and speed, number and volume of transactions with information can increase very much. The second one – financial information cannot be hide forever, and it has unavoidable tendency to «flow out». Objective social destination of an information as a fundamental phenomenon is to be hear, seen and any other way perceive by users. Risks appear because of information deficit. There is a tendency to disclosure of information in modern society. The third one – distinctiveness of appearance, reproduction and aging methods. The second group represented by one unique peculiarity: only financial information can presents data about surround world in universal meter – in money, which are comparable in a time and in a space. Everything compares by exchange value, and finance information is the one, which presents exchange value of everything in money meter. Economic agents can arrange analyses and control, short term and long term planning because of such unique peculiarity of financial information. There were examined problems of financial information price and quality. Because of its peculiarities, financial information becomes a key economic resource in modern information society. Appropriate financial information and its efficient use serve as the basis for taking argued decisions and mitigate risks. Financial information becomes a factor to create of value-added.

Ключові слова: Вартість фінансової інформації, особливості фінансової інформації, інформаційне суспільство, фінансова інформація, фінанси, фінансова інформація як економічний ресурс, ціна фінансової інформації, якість фінансової інформації.

Key words: Cost of financial information, peculiarities of financial information, information society, financial information, finance, financial information as an economic resource, price of financial information and quality of financial information.

В інформаційну епоху фінансова інформація відіграє важливу роль в економіці, забезпечуючи її учасників необхідними даними для прийняття ефективних господарських рішень, мінімізації ризиків, створення додатної вартості та уможливаючи тим стійкий економічний розвиток суспільства. У XXI столітті інформація стає пріоритетним стратегічним ресурсом і нерідко цінується вище природних, рукотворних, трудових ресурсів та грошового капіталу, що визнається у наукових колах, провідними міжнародними організаціями та бізнесом [32; 11, С. 347; 12; 16; 22; 26; 24; 23]. У книзі «Революційне багатство. Як воно буде створене та як змінить наше життя» (2006) відомий американський футуролог Елвін Тоффлер (англ. Alvin Toffler, 1928-) констатує, що інформація є категорією, яка виходить далеко за межі інших відомих людству економічних категорій. Підкреслюючи її унікальність як економічного ресурсу, Е.Тоффлер виокремлює десять її особливостей (характерних рис): можливість одночасного користування мільйонам людей не зменшуючи її; нематеріальність і, разом з тим, можливість маніпулювання; нелінійність; відносність; здатність поєднуватись з іншою інформацією, породжуючи нову інформацію; мобільність; можливість стиснення до символів та абстракцій; можливість зберігання у все менших за об'ємом носіях інформації; закритість та відкритість інформації; складність заховати інформацію [34, Р.131-150]. Незважаючи на існування великого числа наукових робіт, присвячених темі інформації у сучасну епоху [34, Р. 131-150; 32; 5, С.17; 7; 11, С.347; 12], особливості фінансової інформації як економічного ресурсу поки предметно не вивчалися. Тому метою даної статті є дослідження саме фінансової інформації як економічного ресурсу, і завдання полягають у виокремленні, класифікації та детальному розгляді її особливостей.

Узагальнюючи існуючі наукові напрацювання щодо характерних рис інформації як економічного ресурсу та базуючись на розумінні сутності та функцій фінансів як економічної категорії, вважаємо, що фінансовій інформації як економічному ресурсу властиві два види особливостей. Перші обумовлені її належністю до загальної категорії інформації, а другі – до категорії фінансів. У складі першої групи наступні особливості: (1) здатність зберігати зміст при зміні форми; (2) невідворотна тенденція до «витікання» («просочування»), внаслідок чого неможливість бути захищеною назавжди; (3) своєрідність методів виникнення, відтворення та старіння. У другій групі – унікальна особливість фінансової інформації, що вирізняє її серед усієї інформації: (4) тільки фінансова інформація здатна представляти дані про оточуючий світ в універсальному співставному у часі та просторі грошовому вимірі, порівнюючи їхні мінові вартості. Розгляд кожної з цих особливостей дозволяє краще зрозуміти роль фінансової інформації у сучасній економіці.

(1) Надзвичайно важливою рисою фінансової інформації є її здатність зберігати зміст при зміні форм: вона може представлятися звичайним текстом, графічно, кодуватися у символах, триматися у людській пам'яті, зберігаючи при цьому свій зміст. Але існує проблема того, щоб у процесі зміни форм людський чинник чи якийсь технічний збій не пошкодили, не викривили інформацію при створенні того чи іншого інформаційного продукту. Завдяки здатності представлятися у символах та абстракціях (кодуватися) фінансова інформація може стискатися. Прикладом є її кодування за допомогою символів найпростішої знакової (двійкової) системи чисел – цифри один «1» та нуль «0», коли кожен знак або символ такої системи числення містить один біт інформації, а вимірюється обсяг символічної інформації у байтах¹. Будучи здатною до кодування, фінансова

¹ байт = 8 бітів, що відповідає восьми розрядам двійкового числа. Поняття «БІТ» (аббревіатура англ. BInary digiT), яке вважається одним із знакових понять XX сторіччя, було запропоновано 1946 року американським вченим-статистиком Джоном Тьюкі (англ. John Wilder Tukey, 1915-2000) для позначення одного двійкового розряду, здатного приймати значення 0 або 1.

інформація є надзвичайно мобільним ресурсом і може одночасно, миттєво, у величезних обсягах транспортуватися до десятків мільйонів і навіть більше користувачів, при цьому, витрати на її передачу з розвитком техніки постійно зменшуються, наближаючись до нуля. Здатність до мобільності фінансової інформації відповідає особливостям та потребам фінансових відносин: наприклад, фінансовий ринок, суспільне призначення якого полягає у забезпеченні перетікання грошового капіталу в економіці відповідно попиту та пропозиції на нього, може бути ефективним лише за умов одночасного охоплення таким ринком якомога більшого кола економічних агентів, що формують попит та пропозицію на грошовий капітал. Можливість інформації стискатися та кодуватися, обумовлює її особливість зберігатися у все менших та менших носіях, що веде до збільшення обсягів збереженої інформації при одночасному зменшенні на це витрат². Здатність фінансової інформації до кодування без втрати змісту, визначає такі особливості її участі у створенні доданої вартості, як: зменшення витрат на зберігання та передачу інформації з наближенням їх до нуля; зростання швидкостей, кількостей та обсягів транзакцій з інформацією.

(2) Фінансова інформація має невідворотну тенденцію до так би мовити «витікання» («просочування»), швидко розповсюджуючись, внаслідок чого її неможливо заховати назавжди. Раніше чи пізніше вона стає відомою третім особам та широкому загалу користувачів. В інноваційній економіці ця риса іноді набуває своєрідних викривлених форм: одночасно з розвитком інформаційних технологій, сотового мобільного зв'язку, Інтернету та Всесвітньої Web павутини, з'являються висококваліфіковані ІТ-спеціалісти – хакери (англ. hacker, від to hack – рубати, кромсати), котрі стають комп'ютерними зломцями та здатні з легкістю добути будь-яку сховану інформацію.

Об'єктивне суспільне призначення інформації як фундаментального явища полягає у тому, щоб бути почутою, побаченою та іншими шляхами сприйнятою користувачами, і відомо, що невідворотним результатом інформаційної невизначеності (відсутності у користувачів належної інформації) є ризики. Але у суспільстві завжди існували та існуватимуть розбіжності інтересів економічних агентів та протиріччя між ними. І, оскільки поки відсутні надійні механізми мирного та гармонійного розв'язання таких протиріч, для їхнього зменшення суспільство водить механізми обмеження інформаційного обміну, гадаючи, що тим мінімізуються ризики та забезпечується захист інтересів економічних агентів: прикладом того є політика поділу фінансової інформації за характером доступу до неї на закриту (з обмеженим доступом) та відкриту (доступну). На нашу думку, механізм мінімізації ризиків у формі обмеження доступу до інформації несе у собі протиріччя, та породжує нові ризики: всупереч тому, що ризики є результатом інформаційної невизначеності, сучасне суспільство вибудовує механізм їхньої мінімізації саме на обмеженні доступу до інформації. Суспільство має поступово переходити до інших механізмів мінімізації ризиків - таких, які лежать у площині ширшого інформування громадянського суспільства та підняття рівня його знань. Інформація існує для того, щоб бути сприйнятою та використаною, і у сучасному інформаційному суспільстві цьому сприяє мобільність, доступність та глобальність інформаційного зв'язку. Невідворотна тенденція фінансової інформації до витікання (просочування), швидкого розповсюдження та її неможливість бути захищеною назавжди є проявом об'єктивного суспільного призначення інформації ставати відомою своєму користувачу. У цьому контексті зрозумілим стає явище, коли поширювач (продавець) інформації при її поширенні (продажу) не позбавляється її як та-

² На сьогодні вже існують наукові розробки, що дозволять людству у недалекому майбутньому зберігати інформацію на нано рівні, коли розмір носія інформації вимірюватиметься мільярдними частками метру і навіть менше. Нано- –префікс у системі одиниць СІ, що означає множник 10^{-9} .

кої, а фактично тільки розповсюджує, і юридичне право на інформацію значно складніше довести та охороняти, ніж на інші види економічних ресурсів. Через властивість фінансової інформації витікати та легко поширюватись, у сучасному суспільстві виникає чимало проблем із визначенням прав власності на неї, а у виробництві продуктів існує ймовірність використання чужої фінансової інформації.

Процес ціноутворення для інформації відрізняються від традиційних економічних ресурсів, що, на нашу думку, також є результатом того, що об'єктивне призначення інформації як явища – бути відомою користувачу. Фінансова інформація стає товаром, ціна якого, на відміну від інших товарів, за інших рівних умов, буде тим вище, чим менше суспільству відомий її зміст: втрачання тією чи іншою інформацією статусу секретності впливає на її ціну. Якщо для звичайних товарів ціна встановлюється у ході їхнього співставлення один з одним та формування відповідного попиту та пропозиції, то для інформації справа інша: інформація не може розповсюджуватися, не втрачаючи своєї унікальності, на якій базується її ціна. Наприклад, корпорація планує придбати секретну інформацію і при визначенні ціни на неї намагається дізнатися що містить така інформація, але як тільки дізнається, така інформація перестане бути секретною і щонайменше трохи втрачає в ціні. Існує точка зору, що інформація завжди має певну вартість, оскільки робота з нею потребує витрат часу, людських та матеріальних ресурсів: наприклад, для її запису, зберігання, обробки та розповсюдження потрібні певні носії (папір, електронні носії) та енергія (наприклад, для приводу в дію носіїв) [1, С.63-64]. Але, з подальшим розвитком інформаційних технологій та систем комунікацій, такі витрати у розрахунку на одиницю інформації зменшуватимуться, наближаючись поступово до нуля. Темі ціни інформації присвячено ряд фундаментальних досліджень. Зокрема, американський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки (1982) Джордж Стіглер (англ. George Joseph Stigler, 1911-1991) у роботі «Економічна теорія інформації»

(1961) [30] пропонував вимірювати її величиною, на яку інформація знижує очікувані витрати покупця такої інформації. Він вказував також на важливість встановлення ціни інформаційного товару залежно від його якості, але відмічав недосконалість такого підходу через відсутність в економічній теорії належної дефініції поняття «якість інформації». Лауреат Нобелівської премії з економіки (1978) Герберт А. Саймон (англ. Herbert A. Simon, 1916-2001) у роботі «Теорія прийняття рішень в економічній теорії та науці про поведінку» (1959) також досліджував питання ціни інформації, оптимального обсягу її пошуку, відносні переваги альтернативної схеми пошуку та оцінки інформації [29]. На його думку доцільність збору інформації існує, доки граничні витрати на збір додаткової порції інформації дорівнюватимуть граничному прибутку, отриманому внаслідок володіння такою додатковою порцією.

Фінансова інформація є невідчутним на дотик активом (англ. intangible asset, у вітчизняній практиці відповідає поняттю «нематеріальний актив»), та існує наступна закономірність: зі збільшенням обсягів виробництва питома вага матеріальних витрат зростає, а витрати на нематеріальні активи – скорочується. Тобто при використанні фінансової інформації має місце феномен зростання віддачі від її використання – ефект зменшення маржинальних (граничних) витрат (англ., marginal cost, витрат, що йдуть на виготовлення кожної наступної одиниці продукції) [6, С.32]. Наприклад, корпорація з надання консультаційних послуг придбала необхідну фінансову інформацію щодо ситуації на ринку, сплативши за неї певну ціну, і включила витрати у вартість послуг. Далі вона продовжує продавати свої послуги по ринковій ціні, користуючись придбаною фінансовою інформацією, при цьому її маржинальні витрати в частині витрат на таку інформацію, що йдуть на підготовку кожної наступної консультації дорівнюватимуть нулю. На думку Е.Тоффлера в теорії вартості (ціни) інформації поки існує невизначеність і перед суспільством стоїть завдання глибокого політекономічного дослідження даної теми. Для інформаційних товарів

не діє логіка, яка регулює виробництво та обмін звичайних (неінформаційних) товарів у сучасній економіці, що є гострою проблемою для суспільства, в економіці якої інформація все більше відіграє ключову роль [34, Р. 150-154].

Як зазначалося, суспільство вводить нині певні обмеження на обмін інформацією і за характером доступу до інформації виокремлює інформацію закриту, тобто з обмеженим доступом, обґрунтовуючи існування закритої інформації інтересами національної безпеки або охорони законних прав економічних агентів. У закритій інформації виділяють інформацію конфіденційну, службову та таємну. Оприлюднення такої інформації забороняється її розпорядником, а доступ до неї має лише обмежене коло осіб.

Закритість фінансової інформації створює можливість маніпулювання яскравим прикладом чого слугує маніпулювання інформацією на фінансовому ринку. Іноді його гравці вдаються до навмисного розповсюдження неправдивих даних, наслідком чого ціна, попит або обсяг торгів тими чи іншими фінансовими інструментами відхиляються від рівня (або підтримуються на рівні), що суттєво відрізняється від того рівня, який би сформувався без розповсюдження таких відомостей. Скориставшись створеним таким чином відхиленнями цін, попиту або обсягами торгів, гравці мають можливість отримати вигоду. Маніпулювання інформацією призводить до порушення принципів вільної торгівлі та механізму справедливого ціноутворення, не дозволяє добросовісним інвесторам кваліфіковано приймати рішення, що підриває економіку.

Незважаючи на заборону оприлюднення конфіденційної, службової та таємної інформації, вона рано чи пізно стає відомою третім особам. Наприклад, у більшості країн законодавство забороняє використовувати на фондових ринках інсайдерську інформацію (дані про можливі зміни у керівництві компанії,

її стратегії, ймовірність випуску нового продукту, впровадження нової технології, результати переговорів щодо злиття компаній, скупку контрольного пакету акцій, можливі фінансові труднощі та багато іншої суттєвої службової інформації). Тим не менш, вона просочується на ринок та стає відомою іншим особам, котрі використовують її, здобуваючи з того вигоду³. Світовий банк, підкреслюючи вирішальну роль інформаційного активу в економіці сучасного інформаційного суспільства, наголошує на важливості для економічних агентів доступності та відкритості інформації і, разом з тим, необхідності захисту інформації та зацікавлених осіб. Реалізація такого має базуватися на відповідній належній класифікації інформації [15, Р.3-6].

Відкритість (доступність) фінансової інформації забезпечується систематичною публікацією даних в офіційних друкованих виданнях, поширенням засобами масової інформації, чи безпосереднім наданням всім зацікавленим особам. Тема відкритості фінансової інформації надзвичайно актуальна на фондових ринках, про що наголошує Технічний комітет Міжнародної організації комісій з цінних паперів (англ. International Organization of Securities Commissions, IOSCO) [4]. Відкритість фінансової інформації відповідає запиту розвитку громадянського суспільства, оскільки ефективна реалізація активної громадянської позиції можлива лише за умов належної поінформованості суспільства. Формою реалізації відкритості фінансової інформації є фінансове рахівництво.

Розглядаючи аспект відкритості та закритості фінансової інформації, важливо усвідомлювати, що наявність у економічних агентів більшої інформації є запорукою мінімізації невизначеності фінансових відносин та зменшення відповідних ризиків. Вперше спроби оцінити зв'язок інформації та ризику були зроблені Ф. Найтом (англ., F. Knight,

³ Поняття «інсайдер» (англ., inside – всередині) з'явилося на фондовому ринку США в 1930-х і спочатку стосувалося лише тих осіб, які мали службовий доступ до конфіденційної інформації, але, з розвитком інформаційних технологій, коло інсайдерів стало багато ширшим.

1885-1972) у роботі «Ризик, невизначеність та прибуток» (1921), в якій інформація була визначена як поняття, що є протилежним невизначеності та обернено пропорційне ризику. При цьому, ризик – це оцінена будь-яким чином вірогідність події, а невизначеність – те, що не піддається оцінці [25; 14]. На сучасному етапі найбільшого прогресу у напрямку відкритості фінансової інформації та забезпечення доступу до неї досягнуто у сфері фінансових ринків та корпоративних фінансів. І віхами цього процесу є наступне: наприкінці XX сторіччя IOSCO затвердила Міжнародні стандарти розкриття інформації пайових цінних паперів (IDS98) [27]; 2001-2004 роки – країни ЄС прийняли ряд директив з питань розкриття інформації на фінансових ринках [17; 18]; 2004-2014 роки – прийнято, а згодом удосконалено Міжнародний стандарт фінансової звітності з питань розкриття інформації щодо фінансових інструментів (IFRS 7 «Financial Instruments: Disclosures») [19]. В інформаційну епоху посилюється увага до відкритості інформації у сфері державних та місцевих фінансів, оскільки в інноваційній економіці інформація про державні та місцеві фінанси, які охоплюють щонайменше третину створюваного у світі ВВП, стає надзвичайно важливою для всього суспільства. У багатьох країнах демократичні процеси охоплюють і питання відкритості фінансової інформації державних та місцевих органів влади. Відомий фінансист Дж. Сорос (англ., George Soros, 1930-) відмічає, що наймогутнішою силою у боротьбі за демократію є саме вільний потік інформації, оскільки він ускладнює можливість дезінформації людей [30, Р.94-105].

В останні десятиріччя прогресивні політики все частіше піднімають тему прозорості діяльності державних та місцевих органів влади, обіцяючи забезпечити відкритість інформації. Наприклад, Девід Камерон (англ., David Cameron, 1966-) в одному з виступів напередодні обрання його прем'єр-міністром Великої Британії (початок 2010) говорив про настання нової ери, коли у держави залишається все менше влади та грошей, а суспільство,

завдяки використанню інформаційних технологій, має все більше влади. Зазначивши, що бізнес вже давно користується можливостями інформаційної та Інтернет революції, він зауважив, що державна та місцева влади роблять лише перші кроки у цьому напрямку і наголосив на необхідності перегляду трьох головних ознак громадянського суспільства – прозорість, ширший вибір та підзвітність [33]. Прозорість діяльності державної та місцевої влади, їхня підзвітність громадянському суспільству і можливість ширшого вибору останнього ґрунтуються на відкритості інформації цих органів влади, і яскравим прикладом такої відкритості слугує офіційний сайт штату Міссурі (США) [9]. Тут на єдиному порталі будь-хто може прослідкувати витрати уряду цього штату, перевірити результати бюджету.

Обов'язковим елементом сучасної прогресивної ідеології державних та місцевих фінансів є відкритість інформації. І, як підкреслює професор Київського національного економічного університету – Віктор М. Федосов, на зламі XX і XXI століть, після кількох десятиліть політики дефіцитного фінансування і проведення низки реформ у державному секторі, уряди провідних країн світу запровадили ідеологію управління державними фінансами, близьку до підприємницької шкали цінностей, яка вважається еталоном раціональності рішень. В управлінні бюджетними ресурсами спостерігається перехід до управління бюджетними результатами, що передбачає більшу транспарентність бюджету [2, С.6-8]. В Україні законодавством щодо доступу до публічної інформації (інформації органів влади) встановлено, що вся вона має бути відкритою, крім випадків, встановлених законом, і забороняється обмежувати права на її одержання [10]. Відкритість фінансової інформації забезпечується її систематичною публікацією в офіційних друкованих виданнях, поширенням засобами масової інформації та безпосереднім наданням всім зацікавленим особам. Фінансова інформація може подаватися у вигляді стандартизованої фінансової звітності та приміток і пояснень до неї,

у дослідженнях, аналітичних довідках, інфографіці, таблицях та інших інформаційних формах. Вони мають максимально повно відображати інформацію, надаючи користувачу якісну та зрозумілу йому інформацію. При цьому слід зауважити, що практична значимість та цінність фінансової інформації для будь-якого економічного агента носять суб'єктивний характер, залежать від його завдань та здатності сприйняти та зрозуміти таку інформацію. Крім того, якщо поставлена користувачем задача вже вирішена, то інформація, що раніше вимагалась ним, вже втрачає для нього свою значимість. Тобто, одна й та ж інформація, залежно від ситуації, може розцінюватися як цінна, як така, що не має такої цінності або навіть як інформація, що має негативну цінність.

Незважаючи на відсутність на сьогодні чітких критеріїв корисності інформації, для фінансової звітності вже виокремлено ряд характеристик, яким має відповідати їхня інформація. У «Концептуальних основах підготовки та представлення фінансової звітності» (англ., Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements, FPPFS), які не є міжнародним стандартом фінансової звітності, однак важливі при розробці таких стандартів та гармонізації підходів до формування фінансової звітності, до якісних характеристик інформації фінансової звітності віднесено зрозумілість, доречність, достовірність та порівнянність інформації [21]. Згідно IFRS зрозумілістю вважається така якість інформації фінансових звітів, що дає можливість їхнім користувачам сприймати її значення. Представлена у фінансових звітах інформація має бути зрозумілою та однозначно тлумачитися користувачами (умовно прийнято, що вони володіють достатніми знаннями та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації). Доречною вважається та інформація, яка здатна вплинути на прийняття рішень користувачів та допомогти їм оцінити минулі, поточні та майбутні події, що стосуються економічного агента, звітність якого розглядається. Суттєвою є інформація, яка у разі її пропуску або неправильного розрахунку вплине на рішення її користувачів,

і включення у фінансовий звіт несуттєвої інформації погіршує зрозумілість фінансового звіту в цілому. Достовірною інформація фінансових звітів є такою, що не містить помилок та упереджених суджень, і визначається достовірністю повнотою, нейтральністю та обачністю представленої у звітах інформації, переважанням сутності інформації над формою її подачі, а також правдивим відображенням фінансового становища і результатів діяльності економічного агента, звітність якого розглядається. Під порівнянністю інформації розуміється можливість її використання для прогнозування: наведена у звітах інформація має відображати результати минулої діяльності та бути корисною для прогнозування майбутніх подій (наприклад, прогнозувати прибутки, дивіденди та інші виплати).

(3) Розглядаючи своєрідність виникнення, відтворення та старіння фінансової інформації, на нашу думку, слід виділити наступне:

По-перше, фінансова інформація не зношується від частого користування, а навпаки – чим інтенсивніше нею користуються, тим більше нової інформації створюється [8]. На відміну від машин, що зношуються від роботи, будь-яка фінансова звітність та аналітичні матеріали не зменшуються від того, що їх продивляються та аналізують численні користувачі. Мільйони економічних агентів можуть користуватися однаковою фінансовою інформацією, не зменшуючи її, а навпаки – примножуючи та підвищуючи вартість створюваних за її участі продуктів. Отже така особливість фінансового інформаційного ресурсу є важливим підґрунтям розвитку ринкової економіки інформаційного суспільства.

По-друге, фінансова інформація здатна поєднуватися з іншою інформацією, створюючи різноманітні та корисні інформаційні комбінації, збільшення яких за інших рівних умов веде до зменшення ступеню невизначеності (ентропії), а отже і ризику. Обіймаючи практично всі аспекти суспільного буття і представляючи їх у грошовому вимірі, фінансова інформація завжди органічно поєднується із загальноекономічною та іншою описовою інформацією: відбува-

ється інформаційне взаємодоповнення, формування різноманітної, корисної та необхідної для користувачів інформації. На фінансовому ринку поєднання фінансової інформації з іншого роду інформацією та підготовка різноманітних аналітичних фінансових матеріалів є основою для визначення позиції інвесторів, емітентів та фінансових посередників щодо ціни грошового капіталу та цінних паперів. На цій базі формується попит та пропозиція, а отже і кон'юнктура фінансового ринку. Прикладом поєднання інформації може служити технічний та фундаментальний аналізи, які практикуються на сучасних фондових ринках.

По-третє, фінансова інформація є відносною, кожен її фрагмент набуває значення лише у системі інших фрагментів, що створюють контекст. Зважаючи на таке, у корпоративних фінансах, наприклад, обов'язковими є примітки та пояснення до фінансових звітів, котрі дозволяють розкрити користувачам таких звітів контекст представлених у них чисел – даних по грошовій вартості активів, зобов'язань та власного капіталу корпорацій, їхніх доходів, видатків та грошових потоків. Неодмінність приміток та пояснень до фінансових звітів закріплена, зокрема міжнародними стандартами звітності. У річних, піврічних та інших звітах корпорацій обсяги приміток та пояснень у десятки разів перевищують обсяг самих форм звітності – балансу, звіту про прибутки та збитки.

По-четверте, фінансова інформація як економічний ресурс має особливість бути нелінійною, що проявляється, коли економічні агенти та суспільство величезні результати отримують внаслідок поодиноких інформаційних відкриттів (винаходів, просвітлень). Наприклад, одним з фундаментальних положень фінансів є поняття часової вартості грошового капіталу, без якого неможливо уявити функціонування сучасних ринкових фінансів. Воно є золотим правилом бізнесу і полягає у тому, що цінність грошей сьогодні вища, ніж цінність тих же грошей, отриманих у майбутньому, і на данній концепції базується теорія того, що грошовий капітал має приносити від-

сотки. При цьому, достеменно не знають хто і коли вперше сформулював це положення, лише загальновідомо, що математик середньовіччя Леонардо Пізанський (італ., Leonardo Pisano, Фабіначчі, близько 1170 - близько 1250) вже писав про таке у своїх роботах. А він, можливо, отримав ці знання від своїх арабських вчителів, навчаючись в Алжирі, або згодом – подорожуючи по Єгипту, Сирії, Візантії та Сицилії. Наприкінці XIX століття, базуючись на часовій вартості грошового капіталу, досліджує теорію капіталу та відсотку на капітал відомий австрійський економіст Ойген фон Бём-Баверк (нім., Eugen Bchm Ritter von Bawerk, 1851-1914) у роботі «Капітал та відсоток» (1884-1889) [3, С. 247-812]. Згодом, у XX столітті, на основі часової вартості капіталу професор Єльського університету (США) Ірвінг Фішер (англ., Irving Fisher, 1867-1947) у роботі «Теорія відсотку» (1930) вивчав зв'язок між темпами інфляції та номінальною і реальною відсотковими ставками (ним було сформульовано відоме нині «рівняння Фішера»), та аналізував співвідношення грошової маси, швидкості обігу грошової одиниці, рівня цін та обсягів виробництва продукції (ним було сформульовано рівняння обміну) [20]. Прискорення темпів економічного розвитку на основі принципово нових технологій, які «підштовхують час», зробило питання часової вартості грошей ще більш актуальним в економіці сучасного інформаційного суспільства. Інвестори та інші економічні агенти гостро реагують на зміни грошової вартості капіталу, що постійно спостерігаються на ринку, оцінюють майбутню та теперішню грошову вартість капіталу, порівнюють їх, прагнучи оцінити можливий фінансовий ефект від вкладання капіталу.

По-п'яте, фінансова інформація не зношується, але морально старіє – це невинний процес, швидкість якого зростає з розвитком інформаційного суспільства. Будучи даними про рух грошових вартостей у ході створення, розподілу, обміну та споживання суспільного продукту, фінансова інформація певним чином розподілена у часі та інформує економічних агентів

про часові зміни вартості капіталу. Фінансова інформація та інформаційна взаємодія економічних агентів розвиваються у часі одночасно із розвитком всього суспільства, і все це, у свою чергу, створює основу для подальшого розвитку його економіки та інших сфер діяльності. Важливо підкреслити, що інформацію робить старішою не самий час, а поява нової, більш актуальної інформації, яка уточнює, доповнює або відхиляє повністю чи частково попередні данні, і старіння інформації супроводжується зменшенням її цінності.

(4) Фінансовій інформації властива одна унікальна особливість, яка робить її відмінною від решти інформації: тільки вона здатна представляти данні про оточуючий світ в універсальному співставному у часі та просторі грошовому вимірі, порівнюючи їхні мінові вартості. Саме на основі такої унікальної риси фінансової інформації економічні агенти будують свій аналіз та контроль, планують та прогнозують діяльність. У контексті розгляду цієї унікальної риси фінансової інформації цікавими, на нашу думку, є наукові погляди теоретичної фізики початку ХХІ століття, згідно яких фізичний світ розглядається як результат творіння інформації. Ізраїльський вчений, лауреат премії Вольфа у галузі фізики (передвісник Нобелівської премії)⁴ Якоб Девід Бекенштейн (1947-)⁵ сформулював концепцію цифрової фізики, згідно якої все у світі можна описати інформацією і все можна обчислити, а тому Всесвіт можна розглядати як єдине інформаційне поле, результат комп'ютерної програми, величезний цифровий обчислювальний пристрій [13]. На наш погляд, при дослідженні фінансів інформаційного суспільства така концепція є цікавою у тому сенсі, що сучасні суспільство, його соціальна та економічна сфери творяться інформацією, зокрема – фінансовою, і остання завжди може бути оцифрована, представляючи у грошовому вимірі вартість всього що стосується економіки – вартість капіталу, всіх економічних ресурсів, вар-

тість руху суспільного продукту у ході його формування, розподілу, обміну та споживання. При цьому, фінансова інформація здатна, повністю зберігаючи інформативність, багаторазово переноситись на інші носії, обробляється та піддаватись математичній обробці, її можна порівнювати у часі та просторі, обчислювати, аналізувати. Оцифрована інформація про рух грошової вартості суспільного продукту потрібна всім економічним агентам, оскільки на її основі вони здійснюють аналіз та планування, приймають рішення та контролюють господарські процеси на рівнях мікро- та макроекономіки. Така інформація дозволяє мінімізувати фінансово-економічні ризики, сприяючи руху грошового капіталу у напрямку зростання його вартості та додаючи вартості створюваним за результатами цих процесів продуктам.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що завдяки своїм особливостям фінансова інформація стає в ринкових механізмах сучасного інформаційного суспільства ключовим економічним ресурсом. Наявність належної фінансової інформації та її ефективне використання дозволяють економічним агентам приймати правильні господарські рішення та мінімізувати ризики. Фінансова інформація набуває статусу важливого фактору створення доданої вартості. Розвиток інформаційного суспільства та його ринкової економіки супроводжуватимуться наступними тенденціями: По-перше, удосконалення інформаційних технологій, систем комунікацій та інших елементів інформаційного обміну інноваційної ринкової економіки обумовлюватимуть тенденцію зменшення ринкової ціни фінансової інформації та скорочення витрат на інформаційний обмін. По-друге, одночасно з тим, роль фінансової інформації у створенні доданої вартості продукту зростатиме. Це є наслідком підвищення ролі фінансової інформації на етапах створення, розподілу, обміну та споживання суспільного продукту,

⁴ Після вручення цієї премії згодом 16 лауреатів отримали Нобелівську премію з фізики.

⁵ Бекенштейн Я.Д. перший у світі сформулював ідею застосування термодинаміки до опису чорних дірок, відомий дослідженням зв'язків між інформацією та гравітацією.

без чого неможливо забезпечити ефективне господарювання та мінімізацію ризиків. Відкриватимуться нові можливості створення доданої вартості на основі фінансової інформації, що буде результатом розвитку окремих сфер фінансових відносин – міжнародних фінансів, фінансового ринку, корпоративних фінансів, державних та місцевих фінансів, а також фінансів домогосподарств. Нині у всіх країнах спостерігається розвиток різноманітних фінансових послуг, створення нових фінансових продуктів, а отже й нових можливостей використання фінансової інформації у створенні доданої вартості. З розвитком громадянського суспільства у ньому збільшуватиметься розуміння необхідності відкритості фінансової інформації для ефективної розбудови інноваційної ринкової економіки. Результатом підвищення фінансово-економічної обізнаності суспільства буде посилення попиту на якісний фінансовий інформаційний продукт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк, А.О. Теоретичні основи моделювання та аналізу систем захисту інформації: монографія / А.О. Антонюк, В.В. Жора. - Ірпінськ: НУДПС України, 2010. - 309 с.
2. Бабич Т.С. Макрофінансове бюджетування: навч. посіб. / Т.С. Бабич, Т.В. Жибер; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В.М. Федосова. - К.: КНЕУ, 2011. - 311 с.
3. Бём-Баверк, Ойген фон. Капитал и процент, 1884—1889 // Избранные труды о ценности, проценте и капитале. - М.: Эксмо, 2009. - 912 с.
4. Бюлетень Технічного комітету Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO), жовтень 2002 р., [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/download/ioscopd132_ua.pdf
5. Годин, В.В. Управление информационными ресурсами / В.В. Годин, И.К. Корнеев. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 352 с.
6. Денисова Д. Время продавать знания. (Интервью с Дэвидом Тиганом) // Эксперт, 2004.- № 24.

7. Демин, А.И. Информационная теория экономики: Макромодель / А.И. Демин. - М.: Палев, 1996. - 347 с.
8. Могилёв, А.В. Информатика: Учеб. пособие для вузов / А.В. Могилёв; А.В. Могилёв, Н.И. Пак, Е.К. Хённер. - М.: Академия, 1999. - 816 с.
9. Офіційний сайт штату Міссурі (США). Прозорість та підзвітність., [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mo.gov/government/transparency-and-accountability/>
10. Про доступ до публічної інформації. Закон України від 13.01.2011 р., Офіційний сайт Верховної Ради України., [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/ed20150426>
11. Сакайя Т. Стоимость, создаваемая знанием, или история будущего // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / Под ред. В.Л. Иноземцева. - М.: 1999. - 468 с.
12. Тиис Д. Получение экономической выгоды от знаний как активы: новая экономика, рынки ноу-хау и нематериальные активы. - Российский журнал менеджмента. 2004. Т. 2. № 1., С.95-120. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/text/16087245/>
13. Bekenstein J. D. Information in the Holographic Universe. Scientific American, Volume 289, Number 2, August 2003, p. 61
14. Brooke Geoffrey T. F. Uncertainty, Profit and Entrepreneurial Action: Frank Knight's Contribution Reconsidered. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=NZAE2007&paper_id=17
15. Classification Handbook for Restricted Information. World Bsnk Group. June 2010, 48 p.
16. Creating Value from Intellectual Assets, Policy Brief. - February, 2007, OECD;
17. Directive 2003/71/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 on the prospectus to be published when securities are offered to the public or admitted to trading and amending Directive 2001/34/EC. - Official Journal of the European Union., [Електронний ресурс]. - Режим досту-

пу: http://www.esma.europa.eu/system/files/ProspectusDir_2003_71.pdf

18. Directive 2004/109/EC of the European Parliament and the Council of 15 December 2004 on the harmonisation of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market and amending Directive 2001/34/EC Official Journal of the European Union., - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.iaasa.eu/legislation/Transparency_Directive.pdf

19. Financial Instruments: Disclosure. IFRS 7. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs7>

20. Fisher I. The Theory of Interest. - N.Y.: The Mscmillian Company, 1930.

21. Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements. International Financial Reporting Standards 2006. IASCF Publications Department, London. - 2387 p., P. 29-54.

22. Going for Growth. - 2007, OECD;

23. Innovation and Growth. - 2007, OECD.

24. Innovation in Energy Technology: Comparing National Innovation. - 2006, OECD.

25. Knight F.H. Risk, Uncertainty, and Profit. Boston, MA: Hart, Schaffner & Marx; Houghton Mifflin Co. - 2000, 375 p. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.econlib.org/library/Knight/knRUP.html>

26. Main Science and Technology Indicators (MSTI) - 2006, OECD;

27. Principles for Ongoing Disclosure and Material Development Reporting by Listed Entities. - A Statement of the Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions. - October 2002, - 13 p.

28. Shannon Claude E., Weaver Warren. The Mathematical Theory of Communication. Univ of Illinois Press, 1964, 125 p.

29. Simon H.A. Theories of Decision-Making in Economics and Behavioral Science. - «Microeconomics: Selected Readings», Edited by E. Mansfield, New York, 1971.

30. Soros G. The Crisis of Global Capitalism: Open Society Endangered. - Public Affairs, New York, 1998, 241 p.

31. Stigler G.J. The Economics of Information. «Journal of Political Economy», 1961, Vol. 69, №3, June.

32. Stonier T. The Wealf of Information: A Profile of the Post-Industrial Economy. Thames Methuen: London, 1983, 224 p.

33. TED. Дэвид Камерон: Наступающая эра государственного управления. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ted.com/talks/david_cameron?language=ru

34. Toffler Alvin and Toffler Heidi. Revolutionary Wealth. How it will be Created and How it will change our Lives. - Clutis Brown Ltd., 2006., 576 p.

REFERENCES

1) Antonyuk A.O., Zora V.V. Theoretichni osnovu modeluvania ta analizu sistem zahistu informacii/ ty informacii. - Irpin: NUDPS of Ukraine, 2010. - 309 p.

2) Babich T.S., Zuber T.V. Microfinance budgeting. /science editing by professor Fedosov V.M. - Kiev, KNEU, 2011. - 311 p.

3) Bem-Baverk O. Capital and procent, 1884-1889 // Isbrannue Trudy about tcennosti, procennte I capitale. - M.: Ersmo, 2009. - 912 p.

4) Bulletin IOSCO, October 2002. -: http://www.finrep.kiev.ua/download/ioscopd132_ua.pdf

5) Godin V.V. Upravlenie information resources. - M.: INFRA, 2000. - 352 p.

6) Denisova D. Vremia prodavat znannia. Intevyu with Devid Tis// Ekspert, 2004.- № 24.

7) Demin A.I. Informatcionnaya teoria ekonomiky: Makromodel. - M.: Palev, 1996. - 347 p.

8) Mogilev A.V., Pak N.I, Henner E.K. Informatika. - M.: Akademia, 1999. - 816 p.

9) Missouri state official site (USA). Transparency and accountability: <http://www.mo.gov/government/transparency-and-accountability/>

10) On access to public information. Law of Ukraine, 13.01.2011.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/ed20150426>

11) Sakaya T. Stoimost sozdavaemaya znaniam ili istoria buduschego // Novaya postindustrialnaya volna na Zapade. Antologia / Edited by V.K. Inozemtcev. - M.: 1999. - 468 p.

12) Tiis D. Poluchenie ekonomicheskoy vugody ot znaniy kak aktivov: novaya economica, runki now-how I nematerialnue aktivu. - Russian journal of management, 2004. T. 2. № 1., C.95-120.: <http://ecsocman.hse.ru/text/16087245/>

13) Bekenstein J. D. Information in the Holographic Universe. Scientific American, Volume 289, Number 2, August 2003, p. 61

14) Brooke Geoffrey T. F. Uncertainty, Profit and Entrepreneurial Action: Frank Knight's Contribution Reconsidered.: https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=NZAE2007&paper_id=17

15) Classification Handbook for Restricted Information. World Bsnk Group. June 2010, 48 p.

16) Creating Value from Intellectual Assets, Policy Brief. - February, 2007, OECD;

17) Directive 2003/71/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 on the prospectus to be published when securities are offered to the public or admitted to trading and amending Directive 2001/34/EC. - Official Journal of the European Union.: http://www.esma.europa.eu/system/files/ProspectusDir_2003_71.pdf

18) Directive 2004/109/EC of the European Parliament and the Council of 15 December 2004 on the harmonisation of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market and amending Directive 2001/34/EC Official Journal of the European Union.: http://www.iaasa.eu/legislation/Transparency_Directive.pdf

19) Financial Instruments: Disclosure. IFRS 7.: <http://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs7>

20) Fisher I. The Theory of Interest. - N.Y.: The Mscmillian Company, 1930.

21) Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements. International Financial

Reporting Standards 2006. IASCF Publications Department, London. - 2387 p., P. 29-54.

22) Going for Growth. - 2007, OECD;

23) Innovation and Growth. - 2007, OECD.

24) Innovation in Energy Technology: Comparing National Innovation. - 2006, OECD.

25) Knight F.H. Risk, Uncertainty, and Profit. Boston, MA: Hart, Schaffner & Marx; Houghton Mifflin Co. - 2000, 375 p.: <http://www.econlib.org/library/Knight/knRUP.html>

26) Main Science and Technology Indicators (MSTI) - 2006, OECD;

27) Principles for Ongoing Disclosure and Material Development Reporting by Listed Entities. - A Statement of the Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions. - October 2002, - 13 p.

28) Shannon Claude E., Weaver Warren. The Mathematical Theory of Communication. Univ of Illinois Press, 1964, 125 p.

29) Simon H.A. Theories of Decision-Making in Economics and Behavioral Science. - «Microeconomics: Selected Readings», Edited by E. Mansfield, New York, 1971.

30) Soros G. The Crisis of Global Capitalism: Open Society Endangered. - Public Affairs, New York, 1998, 241 p.

31) Stigler G.J. The Economics of Information. «Journal of Political Economy», 1961, Vol. 69, №3, June.

32) Stonier T. The Wealf of Information: A Profile of the Post-Industrial Economy. Thames Methuen: London, 1983, 224 p.

33) TED. David Kameron: Nastupayuschaya era gosudarstvennogo upravlenija// http://www.ted.com/talks/david_cameron?language=ru

34) Toffler Alvin and Toffler Heidi. Revolutionary Wealth. How it will be Created and How it will change our Lives. - Clutis Brown Ltd., 2006., 576 p.